

Teaching approaches and comprehension skills of contemporary Arabic literary texts

Jamal ghafeli¹, Ali khezri², Rasoul Balavi³

¹Specialized doctorate, Visiting professor of Farhangian University of Hazrat Rasool Akram in Khuzestan, Iran. ghafeli.jamal@gmail.com

²Specialized doctorate, Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Persian Gulf University, Bushehr, Iran. alikhezri@pgu.ac.ir

³Specialized doctorate, Professor of the Department of Arabic Language and Literature, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran, r.balavi@scu.ac.ir

Abstract

The skill of reading and understanding the text is one of the important language skills used to understand the meaning and thoughts in the text. Paying attention to this skill in the courses of contemporary literary texts is considered one of the most important topics in the field of language education. The use of correct teaching methods can play a significant role in strengthening the ability to understand the literary text. However, it is observed that literary texts are taught with old methods and many professors do not use new and appropriate strategies for teaching these texts. This has caused students to be unable to achieve the most important goals of contemporary literary texts.

The current research, using the descriptive-analytical method, examines the teaching approaches and comprehension skills of contemporary Arabic literary texts, as well as providing appropriate teaching solutions. The findings of the research show that Arabic language and literature professors use the appropriate and modern teaching methods to understand literary texts. Since the choice of teaching method is of particular importance in the teaching process, it is necessary for literary teachers to pay more attention to its choice. And it can be seen that professors often use the lecture method to teach literary texts, which is considered a traditional method compared to other strategies, but strategies such as group discussion, brainstorming, problem solving, and collaborative learning are new strategies. They rarely use it.

Key words: Approaches, methods, teaching, Strategies, Weaknesses and strengths.

Date Received: 2024/08/10 ; **Revision date:** 2024/09/29 ; **Date of admission:** 2024/12/17 ; **Online publication date:** 2025/02/19

Citation of this article: ghafeli, Jamal; khezri, Ali; Balavi, Rasoul (2025). Teaching approaches and comprehension skills of contemporary Arabic literary texts. Research in Arabic language and literature education, 6(2), pp. 38-59.

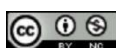

Publisher: Farhangian University

© the authors

<https://amozesharabi.cfu.ac.ir>

Article type: Research Article

مناهج التدريس ومهارات الفهم للنصوص الأدبية العربية المعاصرة

جمال غافلي^١، علي خضري^٢، رسول بلاوي^٣

^١ دكتوراه متخصص، أستاذ زائر بجامعة فرهنجيان، حضرة رسول أكرم (ص) في خوزستان، إيران (المؤلف المسؤول). ghafeli.jamal@gmail.com

^٢ دكتوراه، أستاذ مشارك، قسم اللغة العربية وآدابها، جامعة الخليج الفارسي، بوشهر، إيران. alikhezri@pgu.ac.ir

^٣ دكتوراه، أستاذ في قسم اللغة العربية وآدابها، جامعة شهيد تشرمان أهواز، أهواز، إيران. r.balavi@scu.ac.ir

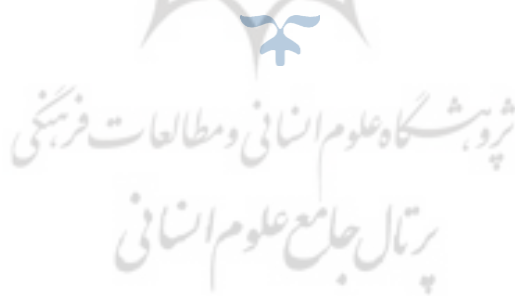

المخلص

تعتبر مهارة قراءة النص وفهمه إحدى المهارات المهمة للغة المستخدمة لفهم المعنى والأفكار الموجودة في النص. وبعد الاهتمام بهذه المهارة في النصوص الأدبية المعاصرة من أهم المواضيع في مجال تعليم اللغة. إن استخدام طريقة التدريس الصحيحة يمكن أن يلعب دوراً هاماً في تعزيز مهارة فهم النص الأدبي. ومع ذلك، يمكن ملاحظة أن النصوص الأدبية يتم تدريسها باستخدام طريقة القديمة وأن العديد من الأساتذة لا يستخدمون استراتيجيات تدريس جديدة ومناسبة لهذه النصوص. وقد أدى ذلك إلى عدم نجاح الطلاب بشكل كبير في تحقيق أهم أهداف النصوص الأدبية.

باستخدام المنهج الوصفي التحليلي، تتناول الدراسة الحالية مناهج التعليم ومهارات فهم النصوص الأدبية العربية المعاصرة، فضلاً عن توفير أساليب التدريس المناسبة. وتشير نتائج البحث إلى أن أساتذة اللغة العربية وآدابها يستخدمون أساليب التدريس المناسبة والحديثة لفهم النصوص الأدبية. وبما أن اختيار طريقة التدريس له أهمية خاصة في عملية التدريس، فمن الضروري أن يولي معلمو الأدب المزيد من الاهتمام لاختيارها. ويمكن ملاحظة أن الأساتذة غالباً ما يستخدمون أسلوب المحاضرة لتدريس النصوص الأدبية، والذي يعتبر أسلوباً تقليدياً مقارنة بالاستراتيجيات الأخرى، ولكن استراتيجيات مثل المناقشة الجماعية، والعصف الذهني، وحل المشكلات، والتعلم التعاوني، وهي استراتيجيات جديدة، نادراً ما تستخدم.

الكلمات المفتاحية: مناهج التعليم، وأساليب التدريس الجديدة، واستراتيجيات التدريس، ونقاط الضعف والقوة.

تاريخ الإستلام: ١٤٤٦/٠٢/١٨ تاريخ المراجعة: ١٤٤٦/٠٣/٣٠ تاريخ القبول: ١٤٤٦/٠٤/١٥ تاريخ النشر على الإنترنت: ١٤٤٦/٠٨/٢٠
نقلًا عن هذا المقال: غافلي، جمال؛ خضري، علي؛ بلاوي، رسول (١٤٤٦). مناهج التدريس ومهارات الفهم للنصوص الأدبية العربية المعاصرة. البحث في تعليم اللغة والأدب العربي، ٦ (٢)، ص ٥٩-٣٨.

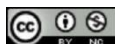

نوع المقال: مقال بحثي

© المؤلفون

<http://https://amozesharabi.cfu.ac.ir>

الناشر: جامعة فرهنجيان

رویکردهای آموزش و مهارت‌های درک متون ادبی عربی معاصر

جمال غافلی^۱، علی خضری^۲، رسول بلاوی^۳

^۱دکترای تخصصی، استاد مدعو دانشگاه فرهنگیان حضرت رسول اکرم (ص) خوزستان، ایران. (نویسنده مسئول). ghafeli.jamal@gmail.com

^۲دکتری تخصصی، دانشیار، گروه زبان و ادبیات عرب، دانشگاه خلیج فارس، بوشهر، ایران. alikhezri@pgu.ac.ir

^۳دکتری تخصصی، استاد گروه زبان و ادبیات عرب، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. r.balavi@scu.ac.ir

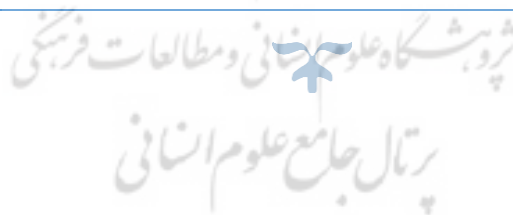

چکیده

مهارت خواندن و درک متن یکی از مهارت‌های مهم زبان که برای فهم معنا و افکار موجود در متن بکار می‌رود. توجه به این مهارت در دروس متون ادبی معاصر یکی از مهمترین موضوعات حوزه‌ی آموزش زبان به شمار می‌رود. استفاده از روش‌های صحیح تدریس میتواند در تقویت مهارت درک متن ادبی نقش بسزایی داشته باشد. با این وجود ملاحظه می‌شود که متون ادبی با روش‌های قدیمی تدریس میشوند و بسیاری از استادان از راهبردهای جدید و مناسب تدریس این متون استفاده نمی‌کنند. این امر سبب شده است که دانشجویان چندان نتوانند در دستیابی به مهمترین اهداف متون ادبی موفق باشند.

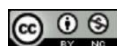
پژوهش حاضر با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به بررسی رویکردهای آموزش و مهارت‌های درک متون ادبی عربی معاصر و همچنین به ارائه راهکارهای مناسب تدریس می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان میدهد اساتید رشته زبان و ادبیات عربی به میزان کم از روش تدریس مناسب و نوین برای درک و فهم متون ادبی استفاده میکنند. از آنجایی که انتخاب روش تدریس در فرایند تدریس از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، ضروری است که اساتید متون ادبی توجه بیشتری به انتخاب آن داشته باشند. مشاهده می‌شود که اساتید غالباً از روش سخنرانی برای تدریس متون ادبی استفاده میکنند که در مقایسه با سایر راهبردها، روشی سنتی محسوب می‌شود، اما از راهبردهای همچون بحث گروهی، بارش مغزی، حل مسئله و یادگیری مشارکتی که راهبردهای جدیدی هستند به ندرت استفاده می‌کنند.

کلمات کلیدی: رویکردهای آموزش، روش‌های نوین تدریس، راهبردهای تدریس، نقاط ضعف و قوت.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۲ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۷ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۱۲/۰۱

استناد به این مقاله: غافلی، جمال؛ خضری، علی؛ رسول بلاوی (۱۴۰۳). رویکردهای آموزش و مهارت‌های درک متون ادبی عربی معاصر. پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب، ۶(۲)، ص ۳۸-۵۹.

۱. مقدمه

در حقیقت خواندن و درک متون ادبی، فرایند پیچیده‌ای است که مستلزم ایجاد ارتباط بین متن و ذهن خواننده، به‌کارگیری راهبردهای مختلف خواندن، دقت، فهم کلمات، نکات گرامری و سایر مهارت‌های درک مطلب است. امروزه روشها و راهبردهای زیادی برای بهبود مهارت درک مطلب ارائه شده است که برخی از آن‌ها عبارتند از: آموزش تکلیف محور، انسجام متن در سطح خرد و کلان و نقشه‌های مفهومی است. اما یکی از نظریات مهم یادگیری که در سال‌های اخیر کاربرد فراوانی در آموزش دارد، نظریه‌ی نظریه‌ی "یادگیری شناختی" است؛ این نظریه که به ادراک، توجه، تفکر، استدلال و خلاقیت فراگیر توجه دارد، سهم بسزایی در تبیین پیشرفت تحصیلی به خود اختصاص داده است. «مهارت خواندن که دارای دو عنصر اصلی رمزگشایی و درک مطلب است، یکی از مهم‌ترین نیازهای یادگیرندگان زبان در زندگی امروز به شمار می‌رود. توانایی درک مطلب، تفسیر و استنتاج از متون درسی، فراگیران را با افکار و اطلاعات جدید آشنا می‌کند تا راه بهتر اندیشیدن را بیاموزند» (کلانتری و سعیدی، ۱۳۸۸: ۱۷۶). در حقیقت «یادگیری مهارت خواندن، کلید یادگیری همه‌ی یادگیری هاست؛ زیرا بیشترین یادگیری‌های درسی از آن طریق صورت می‌گیرد» (شکیبا و اسدزاده، ۱۳۹۲: ۵۱).

متون ادبی در مقطع کارشناسی رشته زبان و ادبیات عربی تحت عنوان دروس متون نظم و نثر ادبیات معاصر ارائه می‌شوند و به‌عنوان یکی از دروس اصلی این رشته حجم قابل‌توجهی قابل‌توجهی از سرفصل دروس این رشته را به خود اختصاص می‌دهند. این دروس بر اساس نظریه متخصصان حوزه‌ی آموزش متون همچون السامی (۲۰۰۳)، الشمری و الساموک (۲۰۰۵)، اهداف مهمی همچون پرورش مهارت متن‌خوانی، افزایش گنجینه‌ی لغوی، افزایش روحیه‌ی نقادی، فهم، استنباط حکم‌های ادبی، درک مطلب و پرورش توانش ادبی را در بردارد. اما باوجود وجود اهمیت یاد شده، متأسفانه یکی از مشکلات فراگیران این متون، عدم درک و فهم دقیق متون ادبی است.

یکی از سیاست‌های راهبردی وزارت علوم و به‌تبعه تبع آن دانشگاه‌ها برای ارتقای آموزش زبان عربی، توجه به متون ادبی و بالا بردن فهم دانشجویان از مفاهیم این متون است. توجه به این بخش، درکنار سایر بخش‌های آموزشی مثل استفاده از استادان کارآمد و بهره‌گیری از روش‌های آموزش‌های مناسب تدریس، می‌تواند در آموزش این زبان بسیار راهگشا باشد. از گذشته تاکنون، صاحب‌نظران صاحب‌نظران روش‌های متنوعی را برای تدریس متون ادبی (شعر و نثر) مطرح کرده‌اند. در روش‌های سنتی- که هنوز هم در تدریس متون ادبی کاربرد دارد- مدرس به ترجمه‌ی مستقیم اشعار و تحلیل نکات صرفی، نحوی و بلاغی می‌پردازد و کمتر به تفهیم معنا پرداخته می‌شود.

کلاس‌های کلاس‌های متون ادبی که باید در تقویت مهارت خواندن و درک مطلب دانشجویان گام بردارد، کلاس‌های کلاس‌های استاد محور، ترجمه محور و عمدتاً خسته‌کننده‌ی خسته‌کننده به نظر می‌رسد. بنابراین با توجه به آنچه گفته شد، جستار حاضر بر آن است تا به روش‌های تدریس و رودیگردهای مناسب درک متن ادبی معاصر بپردازد.

۱-۱. سوالات پژوهش

به همین منظور این پژوهش با طرح سؤال‌های سؤال‌های زیر به هدف خود خواهد رسید:

- ۱- بین روش‌های مختلف و نوین تدریس و درک متون ادبی معاصر چه ارتباطی وجود دارد؟
۲- اساتید رشته‌پرشته‌ی زبان و ادبیات عربی تا چه اندازه از روش‌های تدریس مناسب برای درک متون ادبی معاصر استفاده می‌کنند؟

۱-۲ فرضیه‌های پژوهش

- با توجه به پرسش‌هایپرسش‌های فوق، فرضیه‌های زیر مطرح می‌گردد:
۱- استفاده از روش‌های نوین تدریس بر فهم و درک متون ادبی دانشجویان تأثیرگذار است.
۲- اساتید رشته زبان و ادبیات عربی به میزان کم از روش‌های مناسب تدریس برای تدریس مهارت درک متون ادبی استفاده می‌کنند.

پژوهش‌های پیشین

براساس مطالعات انجام شده، پژوهشی که به‌طوربطور خاص موضوع تأثیر روش‌هایروش‌های تدریس و رویکردها بر درک متون ادبی معاصر را بررسی نموده است، یافت نشد؛ اما در زمینه نقد و بررسی آموزش زبان و متون ادبی، پژوهش‌های مختلفی انجام شده است برخی از آن‌ها عبارتند از:

۱- پروینی (۱۳۸۴) در مقاله «طریقه تدریس النصوص الأدبیة» به بررسی ویژگی‌های متن ادبی، مراحل و گام‌های مختلف تدریس متن ادبی، روش‌های مناسب تدریس متن ادبی، تکالیف آموزنده متن ادبی و ارتباط بین تدریس متن ادبی و تقویت مهارت‌های زبانی پرداخته است.

۲- متقی زاده و دیگران (۱۳۸۹) در مقاله «بررسی و نقد میزان استفاده دبیران از راهبردهای تدریس متون در کتاب عربی دوره پیش‌دانشگاهیهپیش‌دانشگاهی» چاپ شده در فصلنامه نوآوری‌هاینوآوری‌های آموزشی شماره ۳۵، سال نهم، میزان اجرای راهبردهای تدریس متون را در کتاب عربی دوره پیش‌دانشگاهیهپیش‌دانشگاهی بررسی کرده است و معتقدند از نظر اکثر دانش‌آموزان، معلمان در سطح پایینی، از راهبردهای تدریس در متون این کتاب استفاده می‌کنند.

۳- متقی زاده و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله «بررسی و نقد میزان اجرای راهبردهای تدریس متون شعری در دوره‌ی دوره‌ی کارشناسی رشته زبان و ادبیات عربی» چاپ شده در فصلنامه پژوهش‌هایپژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی، شماره ۱، نگارندگان با روش پیمایش و ابزار پرسش‌نامهپرسش‌نامه به بررسی میزان اجرای راهبردهای مناسب تدریس متون شعری پرداختند و یافته‌های این پژوهش نشان داد که راهبردهای جدید تدریس مثل شرح تفصیلی اشعار، تحلیل زیبا شناسی و تحلیل سبکی کمتر از راهبردهای سنتی (روخوانی) اجرا می‌شوند.

۴- کلانتری و سعیدی (۱۳۸۸) نیز در پژوهش «تأثیر روش تدریس تکلیف محور بر درک مطلب زبان آموزان» چاپ شده در مجله علوم تربیتی، شماره ۶، ضمن تأکید بر اهمیت موضوع روش تدریس تکلیف محور در فرایند تدریس دروس زبانی، به تأثیر چشم‌گیر این روش بر مهارت درک مطلب زبان آموزان اشاره کردند.

۵- پور احمدی (۱۳۹۱) در پژوهش «بررسی تأثیر استفاده از فعالیت‌های زبانی در بالا بردن مهارت خواندن و درک مطلب زبان آموزان ایرانی» چاپ شده در فصلنامه نوآوری‌هاینوآوری‌های مدیریت آموزشی، دوره ۷، شماره ۳، نوشته شده توسط

پوراحمدی (۱۳۹۱) که نشان داد فعالیت های زبانی در بالا بردن مهارت خواندن و درک مطلب و همچنین توانایی زبانی دانشجویان گروه آزمایش تأثیر چشمگیری دارد.

۲. روش و مفاهیم نظری پژوهش

۲-۱- تعریف متون نثری: نثر در لغت به معنای «پراکنده. سخن غیرمنظوم، کلامی که شعر نباشد» (معین، ۱۳۸۱: ۱۹۲۰). و در اصطلاح ادبی به معنی سخنی می باشد که مقید به وزن و قافیه نبوده و نویسنده به وسیله آن مکنونات ذهنی خود را به خواننده منتقل می نماید. در اصطلاح ادب، نثر به نوشتار یا گفتاری اطلاق می شود که در قیاس با شعر از نظم و ترتیبی که لازمه کلام منظوم است، یعنی از وزن و قافیه خالی باشد و با بحور عروضی مطابقت نکند. نثر، چون از قیود وزن و قافیه و بحور عروضی، همچنین در اغلب موارد از تخیلات شاعرانه خالی است، وسعت میدان آن برای بیان هر گونه فکری مناسب تر از کلام منظوم است و شاید به همین دلیل باشد که انواع دانش های بشری و اندیشه های فلسفی، دینی، سیاسی، تربیتی و اجتماعی در قالب نثر اظهار شده و به رشته تحریر در آمده است.

۲-۲- تعریف متون شعری

متون شعری به عنوان یکی از شاخه های مهم متون ادبی «کلامی است موزون و مقفی که بیانگر انفعالات و احساسات شاعر از یک پدیده یا موضوع خاص است.» (جعلی، ۱۹۸۶: ۱۳؛ ضیف، ۱۹۹۸: ۱۵). «این متون با در برداشتن دو عنصر اساسی قوام دهنده ی عمل ادبی یعنی شکل (لفظ، قافیه و وزن) و مضمون (عاطفه، خیال و فکر)، تأثیر شگرفی در احساسات و عواطف مخاطب بر جای می گذارد؛ به او در فهم ادبیات میهنش کمک می کند و در پی آن به یکی از مهارت های مهم زبانی او یعنی ذوق ادبی می افزاید» (سحرتی، ۱۹۶۲: ۵۹). متن شعری دارای اهداف مهمی است که هر یک در افزایش فهم خواننده ی متن ادبی نقش مهمی دارد؛ مهم ترینهم ترین این اهداف عبارتند از: ۱- افزایش توانایی دانشجو در صحیح خوانی اشعار به منظور به منظور درک معانی و مفاهیم اشعار؛ ۲- افزایش گنجینه لغوی دانشجو؛ ۳- افزایش ذوق ادبی دانشجو؛ ۴- پرورش قدرت فهم سبک های مختلف ادبی در دانشجو» (فلاح، ۱۹۹۶: ۸۹)؛ «۵- درک ارزش های اخلاقی والا از لایه های اشعار و زندگی نامه شاعران؛ ۶- تشویق دانشجو به حفظ برخی اشعار زیبا و تأثیرگذار؛ ۷- فهم ویژگی های ویژگی های ادبی مهم شعر مثل معانی، خیال، عواطف انسانی، تصویرگرهای شاعرانه و حوادث سیاسی و اجتماعی و دینی عصر مورد نظر» (ضیع، ۲۰۰۶: ۳۳۷-۳۳۸). از این روال این رو مدرس برای تحقق هر یک از این اهداف، باید بهترین راهبرد تدریس را انتخاب کند.

۳- تعریف روش تدریس

قبل از اینکه به بیان مراحل تدریس کسب مهارت درک متون ادبی معاصر بپردازیم باید مفهوم روش تدریس را توضیح دهیم. «به طور کلی راه انجام دادن هر کاری را روش گویند. روش تدریس نیز عبارت از راه منظم، با قاعده و منطقی برای ارائه درس است» (صفوی، ۱۳۸۲: ۲۳۸).

۱۰-۳ مراحل روش تدریس

۱۰-۱-۳ مرحله آماده سازی یا رفتار وردی

این بخش بسیار مهم و هراندازه‌ر اندازه که مدرس باتجربها تجربه و باسواد باشد از آماده کردن طرح درس بی‌نیازی نیاز نیست. در این بخش مدرس موضوع درس را چندین بار می‌خواندمی خواند تا بتواند با تسلط بر موضوع متن ادبی، الگوی بسیار خوبی برای دانشجویان باشد.

معلومات پیشین خواننده درجه‌ی درجه‌ی فهم متن را تعیین می‌کندمی کند. جوینی نیز معتقد است، «هرقدر هر قدر شناخت ما از موضوعی که قصد خواندن آن را داریم بیشتر باشد، فهم ما از متن عمیق‌تر عمیق‌تر خواهد بود؛ یعنی هر چه معلومات پیشین خواننده بیشتر باشد، توقف او در اجزای متن کمتر است؛ زیرا دانش او در فهم متن کمکش می‌کندمی کند» (جوینی، ۲۰۰۵: ۷۷). بنابراین شایسته است استادان برای آماده کردن دانشجویان جهت فهم متن، نزدیک‌تر نزدیک‌تر کردن مفاهیم آن و ایجاد انگیزه برای شنیدن متن، از شیوه‌های شیوه‌هایی مثل پرسش و پاسخ درباره‌ی درباره‌ی صاحب متن و بیان مناسبت آن استفاده کنند.

۲۰-۱-۳ مرحله شروع تدریس: این بخش شامل ۵ مرحله مقدمه، خواندن درس، آهسته خوانی دانشجویان، بلند خوانی دانشجویان و شرح معنا، خاتمه.

مقدمه می‌تواندمی تواند سخنی در ارتباط با متن ادبی، پرسیدن سؤال‌های سؤال‌هایی به منظور جلب توجه جلب توجه دانشجویان و چیزهایی از این قبیل باشد. «در مرحله خواندن درس، زبان آموزان باید با دقت به خواندن استاد گوش فرا دهند و استاد را الگوی خود قرا دهند. سپس مرحله آهسته خوانی زبان آموزان فرامی‌رسد فرا می‌رسد؛ در این مرحله زبان آموزان با چشم، متن را خوانده و سعی در فهم معنای کلی آن و حرکات کلمه‌ها کلمه‌ها می‌کنند. در مرحله چهارم، هر یک از زبان آموزان یک پاراگراف را می‌خواندمی خوانند و خطاهای آن‌ها آن‌ها بعد از اتمام خواندن، توسط مدرس و زبان آموزان دیگر تصحیح می‌شود؛ سپس، مدرس واژگان دشوار را با ذکر متضاد و مترادف آن‌ها آن‌ها شرح می‌دهدمی دهد. در این مرحله مدرس باید سؤال‌های سؤال‌های متعدد در ارتباط با موضوع خوانده‌شده خوانده‌شده از زبان آموزان بپرسد تا میزان فهم آنان را بسنجد و خلاصه‌ای خلاصه‌ای از آن موضوع ارائه می‌دهدمی دهد» (عبدالرحمن، ۲۰۰۴: ۱۲-۱۳).

۴-۴ خواندن

در بیشتر تعاریف خواندن را فرایندی ذهنی و پیچیده دانسته‌اند دانسته‌اند که شامل رمزگشایی رمزگشایی نوشتار و فهم و تفکر در آن است. معبر؛ در تعریف خواندن چنین می‌گوید: «انتقال مستقیم مفاهیم از صفحه‌ای صفحه‌ای که در آن نوشته شده یا تایپ شده‌تایپ شده به ذهن خواننده است و از جمله‌ها جمله مهارت‌ها مهارت‌های دریافتی زبان به شمار می‌رود. برای موفقیت در فرایند خواندن، خواننده باید دایره واژگانی قوی و اطلاعات کافی از ساخت زبان و ترکیب‌های ترکیب‌های آن داشته باشد» (معبر، ۲۰۰۶: ۷۵). خواندن تقسیم‌بندی‌های تقسیم‌بندی‌های متفاوتی دارد که در اینجا این جا دودسته دودسته از مهم‌ترین مهم‌ترین تقسیم‌بندی‌های آن را که بیشتر متخصصان این حوزه بر آن‌ها آن‌ها اتفاق نظر اتفاق نظر دارند را ذکر می‌کنیم، این دودسته دودسته عبارتند از بلندخوانی و آهسته خوانی.

۱-۴ بلند خوانی

بلند خوانی موجب «تقویت مهارت سخنرانی در مقابل جمع، اعتماد به نفس اعتماد به نفس در بیان نظریات و مناقشه در آرای دیگران می‌شود» (قدری لطفی، ۱۹۷۰: ۳۰۷). اهمیت بلند خوانی در متون شعری بیش از متون نثری است. «زیرا بسیاری از ویژگی‌های ویژگی‌های زبانی متن شعری مثل آهنگین بودن کلمات، موزون بودن ابیات، زیبایی‌های بیانی، تصاویر شعری و تقابل لفظی، از راه بلندخوانی برای خواننده آشکار و برجسته می‌شود. در این مرحله استاد بهتر است یک بار متن را با صدای بلند بخواند» (عاشور و حوامده، ۲۰۰۹: ۷۹). «استاد به این وسیله می‌تواند غلط‌های غلط‌های لفظی دانشجویان را در ادای حروف و کلمات کشف و تصحیح کند» (السید، ۱۹۸۰: ۶۹). برخی معتقدند «استاد باید خطاهای احتمالی در خواندن را در همان لحظه خوانش به دانشجو گوشزد کند تا خطاها در ذهن او تثبیت نشود» (عاشور و حوامده، ۲۰۰۹: ۳۴۸). ولی برخی معتقدند که «استاد خطاهای دانشجو را نباید به‌طور به‌طور مستقیم و بعد از هر تلفظ اشتباه اصلاح کند؛ بلکه باید این فرصت را به دانشجو بدهد تا خواندن بخشی از متن را تمام کند، سپس در مورد خطاهای او از دیگر دانشجویان سؤال کند تا آنان را نیز به مشارکت وادارد» (السید، ۱۹۸۰: ۶۹). در روش‌های روش‌های سنتی تدریس متون ادبی، اغلب بلندخوانی توسط استاد انجام می‌شود و به دانشجویان برای تمرین مهارت خواندن بلند خوانی چندان فرصت داده نمی‌شود؛ درحالی‌که درحالی‌که روش‌های روش‌های نوین خواندن، فرصت لازم را برای تعامل بیشتر دانشجویان با متن در مراحل خواندن فراهم می‌شود.

۲-۴ آهسته خوانی

آهسته خوانی که به چشم خوانی (القراءة البصریة) هم گفته می‌شود، «نوعی از خواندن است که در آن فهم معانی با خوانش چشم صورت می‌گیرد. در این مرحله، بیشترین توجه به فهم و درک متن است و نه تلفظ صحیح کلمات و عبارات» (عاشور و حوامده، ۲۰۰۹: ۷۵). «آهسته خوانی در خواندن متون شعری دارای اهمیت زیادی است؛ زیرا خواننده برای فهم ساختار پیچیده پیچیده ی متون شعری و درک عمیق تریعیمیق تری از معانی و افکار پنهان آن؛ نیاز به خوانش آهسته و تأملی دارد. به این ترتیب این ترتیب سرعت او در خواندن متون افزایش می‌یابد و به فهم و درک عمیق تر عمیق تر و جزئی‌تری جزئی‌تری از متن دست می‌یابد» (همان: ۷۶). اما «در روش‌های روش‌های سنتی تدریس متون شعری، استادان فرصت آهسته خوانی را کمتر در اختیار دانشجویان قرار می‌دهند؛ به همین دلیل بسیاری از دانشجویان در مراحل بعدی شرح و تحلیل ابیات، با استرس و دشواری بیشتری روبه‌رو روبه‌رو می‌شوند. از این‌رو این رو بهتر است استادان فرصت کوتاهی در اختیار دانشجویان قرار دهند تا آن‌ها با آرامش و دقت به آهسته خوانی متن بپردازند و برای مرحله مرحله ی بعد بلندخوانی آماده شوند» (رکابی، ۱۹۸۶: ۸۶).

۵. راهبرد تدریس

راهبرد تدریس را می‌توانی توان: «آن دسته از فعالیت‌های برنامه ریزی شده ی مدرسان دانست که آنها را یاری می‌کند تا به وسیله ی امکانات موجود، تدریسی با کارایی بالا و در راستای تحقق اهداف آموزشی داشته باشند. راهبرد تدریس ممکن است در یک جلسه ی تدریس چندین بار تغییر یابد» (زیتون، ۲۰۰۳: ۲۶۶)؛ بنابراین «راهبرد یا استراتژی آموزشی، خط سیر رساننده به هدف است و گام‌های اساسی که مدرس در پدید آوردن اهداف می‌پیماید، محسوب می‌شود» (فکری، ۱۳۹۲: ۲۰). «فرق بین راهبرد تدریس و روش تدریس در این است که روش تدریس راهی است که معلم برای بیان محتوای درس استفاده می‌کند

کند و چگونگی چینش مطالب و ارائه آن‌ها آن‌ها است، اما راهبرد تدریس مجموعه‌ی فعالیت‌ها و اجراهای معلم همچون نحوه‌ی توضیح درس، تمرین‌ها و گفتگو برای تحقق اهداف از پیش تعیین شده است. در حقیقت روش تدریس زیر مجموعه‌ی راهبرد تدریس است» (همان: ۲۶۴).

۱-۵ انواع راهبردهای تدریس

الف) راهبرد سخنرانی: «انتقال مستقیم اطلاعات از متن‌های آموزش به فراگیران را راهبرد سخنرانی می‌نامند. در این راهبرد، معلم مطالب را به صورت منسجم و مدون به شاگرد منتقل می‌کند و آنان نیز مطالب را به ذهن می‌سپارند یا یادداشت برداری می‌کنند» (زیتون، ۱۹۹۶: ۲۱۱).

ب) بحث گروهی: «بحث گروهی گفتگویی است سنجیده و منظم پیرامون موضوعی که مورد علاقه‌ی شرکت‌کنندگان در بحث است. در این راهبرد معمولاً معلم، موضوع یا مسئله‌ی خاصی را در کلاس مطرح می‌کند و دانشجویان برای یافتن پاسخ آن به بحث و گفتگو و تبادل نظر می‌پردازند» (سبحی و قسایمه، ۲۰۱۰: ۷۵).

ج) بارش معزی: «بارش مغزی راهبرد یادگیری گروهی است که از طریق آن، دانشجویان می‌کوشند برای یک مسئله بخصوص، با تمرکز تمام بر افکار و اندیشه‌هایی که همان‌جا ارائه می‌گردد، راه حلی بیابند» (محسن و ابراهیمی، ۲۰۱۳: ۱۸۳).

د) حل مسئله: «حل مسئله فرایندی است برای کشف توالی و ترتیب صحیح راه‌هایی که به یک هدف یا یک راه حل منتهی می‌شود. در این راهبرد ابتدا استاد باید مسئله را مشخص کند، سپس به جمع‌آوری اطلاعات از طریق دانشجویان بپردازد و براساس اطلاعات جمع‌آوری شده، دانشجویان فرضیه می‌سازند و در نهایت فرضیه‌ها را آزمایش می‌کنند و نتیجه می‌گیرند» (سبحی و قسایمه، ۲۰۱۰: ۸۶-۸۷؛ بصیص، ۲۰۱۱: ۱۷۱).

ه) یادگیری مشارکتی: «در این راهبرد دانشجویان در قالب گروه‌های کوچک برای رسیدن به یک هدف مشترک با یکدیگر کار می‌کنند و علاوه بر اینکه مسئول یادگیری خود هستند، در برابر یادگیری دیگران نیز احساس مسئولیت می‌کنند» (ریبیعی، ۲۰۱۵: ۲۰۱).

۶. یافته‌ها و ارائه موضوع اصلی

قبل از ورود به موضوع اصلی باید این نکته را یادآور شویم که موارد و روش‌های تدریس پیشنهادی، بر اساس کار میدانی صورت نگرفته است بلکه حاصل تجربه‌ی چندین سال تدریس نگارندگان این پژوهش در دانشگاه‌ها و مدارس می‌باشد امید می‌رود که روش‌های راهگشای برخی از مشکلات آموزشی در درک متون ادبی باشد و مثر ثمر برای یادگیرندگان و یاد دهندگان واقع شود.

۱-۶ مهم‌ترین اهداف تدریس متون ادبی

دانشجو باید با علوم بلاغی و نقدی و اشکال مختلف ادبی آشنایی داشته باشد، دانشجو باید بتواند جنبه‌های زیباشناسی متون ادبی را تشخیص دهد، دانشجو باید بتواند فرهنگ نویسنده متن ادبی و همچنین گرایش‌های فکری او را با مطالعه متون ادبی مورد نظر استنباط نماید، همچنین بتواند پدیده‌های ادبی، اجتماعی و تاریخی موجود در متن ادبی را استنتاج و متون ادبی را بسان آینه‌ای بداند که ویژگی‌های ویژگی‌های همان عصر را منعکس نماید. دانشجو باید متون ادبی را به درستی بخواند و بتواند از قوانین

و نکات بلاغی و نقدی جهت تحلیل و داوری متون ادبی استفاده نماید. دانشجو باید بتواند معانی و احساسات موجود در متون ادبی را به خوبی بیان کند و بتواند در مورد جنبه های مختلف متون ادبی اظهار نظر نماید.

۲-۶ مشکلات موجود در تدریس و عدم درک متون ادبی معاصر

ازجمله از جمله مهم ترین مشکلات موجود در فرایند تدریس و عدم درک متون ادبی معاصر می توانی توان به: «۱. عدم موفقیت در انتخاب متون ادبی مناسب بخصوص متون شعری که بیشتر این متون با کلمات سنگین و دشوار که با گنجینه ی لغات دانشجویان هم خوانی ندارد. و متن ادبی ممکن است با انواع مجازها و کنایه ها نوشته شده است که این امر باعث عدم درک صحیح و درست متون ادبی برای دانشجویان می گردد. وجود همین موارد در متون ادبی باعث می گردد که دانشجو فقط به خواندن و حفظ متن توجه داشته باشد بدون اینکه جنبه های مختلف متن ادبی را درک نماید و این امر خودبه خود باعث ایجاد نفرت و بیزاری در دانشجویان می گردد» (مدکور، ۱۹۹۷م: ۲۰۹).

۲. انتخاب متون ادبی مملوء از کلمات دشوار و ساختارهای پیچیده که دانشجویان قادر به درک آنها نیستند.

۳. پرداختن به متونی ادبی که هیچ گونه حس خلاقیت و ابتکار در دانشجو را متبلور نمی سازد و دانشجو نمی تواند احساس عاطفی با آن برقرار نماید.

۴. برخی از متون ادبی بیش از حد دارای ساختار افسانه ای می باشند و از واقعیت به دور هستند به طوری که در جنبه های مختلف آن ناهماهنگی و خیال پردازی به وفور دیده می شود.

۵. بیشتر متون ادبی ارائه شده فاقد گفتگوهای محاوره ای و روحیه ی داستانی بوده، به همین دلیل دانشجو نمی تواند با آن متون پیچیده ارتباط لازم را برقرار نماید.

۶. انتخاب و پرداختن به متون ادبی که از نظر از نظر موضوعی با واقعیت حاضر یا محیط زندگی دانشجویان تطابق ندارد.

۳-۶ دلایل عدم درک متون شعری

۱. عدم موفقیت در انتخاب متون شعری مناسب. ۲. وادار نمودن دانشجویان به حفظ متون شعری علی رغم دشواری آنها. ۳. تمرکز بر جنبه های مختلف ازجمله از جمله شکل نوشتاری قصیده و عدم اهمیت به مفهوم اصلی شعر که این امر منجر به از بین رفتن خلاقیت و نوآوری در بین دانشجویان شده است. ۴. از دلایل دیگر می توانی توان به نبود ذوق شعری در برخی از دانشجویان اشاره کرد که شاید دلیل اصلی آن نبود معیاری مناسب جهت سنجش ذوق و علاقه به شعر دانست. در واقع می توانی توان گفت که معیاری و وسیله ای وجود ندارد تا بتوان زیبایی های زیبایی های متون ادبی را با آن سنجید بلکه تنها وسیله و معیار مناسب، سلیقه ی خواننده می باشد.

۴-۶. راه کارها و معیارهای لازم جهت تدریس و درک هر چه بهتر متون ادبی معاصر

با توجه به مشکلات گفته شده در موارد فوق و ایرادات وارد شده به متون ادبی معاصر می توانی توان چند پیشنهاد برای رفع و بهبود این اشکالات ارائه نمود:

۱. باید متن های ادبی جهت تدریس انتخاب شوند که نویسنده حتی الامکان از جنبه های افسانه ای دوری کرده و واقعیت های

جامعه خود را در متن گنجانده است. ۲. موضوع انتخابی متن ادبی با حال جامعه موازی باشد تا بتواند یکی از مشکلات جامعه را

حل نماید. ۳. در داستان نویسی، نویسنده همانگونه که قوه ی تخیل و واقعیت را لحاظ می‌کند می‌کند باید به گفتگوهای محاوره ای بین شخصیت های داستان توجه ویژه ای داشته باشد. ۴. متن ادبی، ساده و به دور از تکلف باشد تا بتوانند نظر خواننده را به خود جلب نماید. ۵. اساتید می‌بایست ذوق و علاقه ی دانشجویان خود را شناسایی کنند و متناسب با آن متون ادبی جهت تدریس انتخاب نمایند.

قبل از شروع تدریس متون ادبی بهتر است موارد زیر توسط استاد با همکاری دانشجویان جهت درک هر چه بهتر متون ادبی معاصر انجام شوند، که این موارد عبارتند از:

۱. ارائه یک چارچوب کلی که شامل اطلاعات، مهارت ها و ارزش های موجود در متن ادبی. ۲. مروری بر زندگی نویسنده با تمرکز بر جنبه هایی که مفهوم متن ادبی را به درستی بیان کنند و حتی الامکان از روایت های تاریخی و آنچه مربوط به متن نیست، دوری کنیم. ۳. خواندن متن به صورت روخوانی سریع و بعد از آن خواندن متن توسط بعضی از دانشجویان. ۴. تقسیم بندی متن به اجزاء کوچکتر با حفظ وحدت موضوعی. ۵. بررسی و ترمیم آن اجزاء کوچک تقسیم شده متن ادبی از لحاظ معنا، ترکیب، کلمه، جمله و بررسی نهایی آن بصورت کلی. ۶. بحث در مورد کلمات دشوار با قرار دادن آنها در جملاتی جدید که امکان درک معنی کلمات دشوار را برای دانشجو فراهم کند. ۷. بررسی جنبه های زیباشناسی متن از منظر ارزش های اخلاقی و ارتباط آن با ارزش های منطقی، روانشناختی و تربیتی دانشجو. ۸. ارتباط و پیوند دادن متن ادبی با ادبیات محلی و قضاوت در مورد نقاط ضعف و قوت و کشف جنبه های مختلف آن.

در تمامی مراحل ذکر شده مسئولیت هدایت بحث و دانشجویان بر عهده ی استاد می‌باشد و دانشجویان باید در تمامی این مراحل مشارکت فعالی داشته باشند.

۵-۶-۵. رابطه بین عدم درک متون ادبی و ادبیات تاریخی

پیروی از روش تاریخی در تدریس متون ادبی باعث بروز مشکلاتی ازجمله: تسلط کامل تاریخ ادبیات بر متون ادبی شده است. مدکور بیان می‌کند می‌کند که «مشکل اساسی می‌تواند در برنامه درسی کشورهای شرقی که تمام توجه و اهتمام خود را به گنجاندن تاریخ سیاسی کشورها، کودتاها، توطئه ها و فتنه ها در متون ادبی نموده اند که این امر دانشجویان را از خلاقیت و ابتکار دور می‌کند و به همین دلیل ادبیات عرب از دوره جاهلی شروع می‌شود و به عصر حدیث ختم می‌گردد. و بر این اساس، بسیاری از متون ادبی از معیارهای اصلی خود منحرف شده اند» (همان: ۲۲۰-۲۲۱). پیروی از روش تاریخی در تدریس متون ادبی باعث شده است که متون شعری بیشتر مورد توجه قرار گیرند زیرا شعر از همان ابتدا یکی از پخته ترین و کامل ترین متون ادبی بوده، درحالی که در حالی که متون ادبی دیگر مانند قصه، رمان، نمایشنامه به نهایت بلوغ خود نرسیده بودند، به همین دلیل شعر از همان ابتدا مورد توجه قرار گرفت. با وجود این توجه به شعر، ولی متأسفانه دانشگاه ها در پرورش این هنر زیبا در دانشجویان موفق عمل نکرده اند.

۶-۶-۶. رابطه بین عدم درک متون ادبی و علوم بلاغی

یکی از مشکلات مربوط به عدم درک متون ادبی معاصر، شاید رابطه ی بین متون ادبی و علوم بلاغی باشد. عبدالعزیز حموده بیان می‌کند می‌کند «هدف از بلاغت، فهم و ادراک صفات و خصوصیتی که بر زیبایی و ظرافت کلام می‌افزاید و همچنین درک میزان توانایی نویسنده در تدوین ایده هایی زیبا و دلنشین است» (حموده، ۲۰۰۱: ۴۹۱). وقتی علوم بلاغی را به سه قسمت بیان،

معانی و بدیع تقسیم نمودند، هدف اصلی از تدریس آنها، فهم و درک آنچه از زیبایی شناسی موجود در متن و همچنین حالاتی که کلام بوسیله آنها مطابق با مقتضای حال شنونده باشد، بیان نمودند ولی روش شناسان از این غرض فاصله گرفته و بیشتر به قواعد بلاغت و تعاریف آنها روی آوردند و از این طریق علوم بلاغی بیشتر شبیه قواعد صرفی و نحوی که از هر گونه زیبا شناسی به دور می باشند. و دانشجویان فقط به حفظ مطالب روی می آورند بدون اینکه تأثیری در روح و عاطفه آنها داشته باشد. معمولاً اساتید با این دیدگاه به تدریس مطالب علوم بلاغی می پردازند و به جای درک مفهوم متون ادبی و زیبایی‌های زیبایی‌های موجود در آن در وهله ی اول متون ادبی را از نظر از نظر دستور زبان و قواعد مورد بررسی قرار می دهند که این امر خود به خود باعث عدم ایجاد ذوق و علاقه جهت فهم متون ادبی می گردد.

اگر محتوای متون ادبی معاصر، یک قصه باشد رعایت موارد زیر در انتخاب قصه، می‌تواند در درک و فهم متون ادبی کمک شایانی داشته باشد، این موارد عبارتند از:

۱. سبک قصه برای دانشجویان آسان و قابل فهم و بتواند حقایق، دانش و تجربیاتی را که دانشجویان در تصورشان از زندگی نیاز دارند را فراهم آورد. ۲. قصه باید دارای عناصر هیجان، تازگی، شوخ طبعی، تخیل، حرکت و نشاط باشد. ۳. قصه از نظر از نظر موضوع و نحوه ارائه باید متناسب با سطح دانش دانشجویان باشد و همچنین قصه از اهمیت اخلاقی و اجتماعی برخوردار باشد و شخصیت های آن نقش مهمی در زندگی دانشجویان داشته باشد.

شحاته یک روش ابتکاری برای توسعه ی ذائقه ادبی جهت درک متون ادبی ارائه نموده است که در ادامه به آنها اشاره خواهیم کرد: «۱. لذت نبردن از متون ادبی بدون درک آنها: این مرحله با بحث و گفتگو با دانشجویان در مورد مطالب متون ادبی از نظر از نظر ایده کلی، معانی واژگانی و زبانی و حاصل می‌شود. ۲. فکر کن و تصور کن: در این مرحله از دانشجویان درخواست می‌شود که قبل از اینکه به متون ادبی و تمام جزئیات آن نگاه کنند از قضاوت های سلیقه ای خودداری نمایند و زمانی می توانند در مورد متون ادبی نظر بدهند که آشنایی کامل با ساختار متن داشته باشند. ۳. بخوان و تعریف کن: این مرحله با گوش فرا دادن دانشجویان به قرائت استاد یا یکی از دانشجویان مسلط به خواندن متون ادبی یا استفاده از نرم افزارهای صوتی جهت خواندن متون ادبی میسر می گردد. ۴. بحث کنید و پاسخ دهید: این مرحله با تقسیم دانشجویان به گروه های کوچک انجام می‌شود. سپس استاد با کلمات و ایده های پیشنهادی مناسب، جنبه های زیباشناسی و سلیقه های ادبی موجود در متن را به دانشجویان بیان می‌کند و از هر گروهی می‌خواهد که در این مورد به بحث و تبادل نظر بپردازند و بعد از گذشت چند دقیقه با مطرح کردن سؤال اول، گروه ها برای پاسخگویی، با هم به رقابت می‌پردازند. و باید به این نکته توجه کرد که پاسخ غلط یا درست وجود ندارد بلکه تقسیم بندی پاسخ ها باید به صورت درست و درست تر باشد. ۵. به تنهایی بیانید: این مرحله با دادن آزادی و اعتماد به نفس به دانشجو، با تهیه متن ادبی مناسب که قبلاً متون مشابه آن را مطالعه نموده است، به وجود می‌آید. سپس از دانشجو خواسته می‌شود ابتدا با دقت به محتوای متن بنگرد و سپس زیبایی‌های زیبایی‌های آن را درک نماید.» (شحاته، ۱۹۹۱: ۲۳۹-۲۳۸).

تجربیات نشان می‌دهد که برای دستیابی به اهداف تدریس مناسب، هیچگونه روش ثابتی وجود ندارد. پس لازم است اساتید به دنبال انتخاب روش‌های متنوع با در نظر گرفتن تفاوت های فردی باشند. و تنوع در روش‌های روش های تدریس از جمله از جمله ارائه تمریناتی از قبیل به متن نگاه کن، تصاویر را ملاحظه کنید، ابتدای متن را بخوانید، درباره این متن یا موضوع

آن چه می‌دانید؟ یا ارائه نقشه‌های مفهومی یا معنایی جهت توضیح کلمات مبهم و ناآشنا در متون ادبی و موارد دیگر، می‌توانند در درک متون ادبی مثمرتر واقع شوند.

اثر بخش‌ترین معلمان و اساتید، کسانی هستند که می‌توانند روش‌های روش‌های تدریس خود را تغییر دهند، یعنی روش‌های روش‌های تدریس آن‌ها، آن قدر انعطاف‌پذیر است که می‌تواند به سهولت با موقعیت‌های مختلف تطبیق پیدا کند. در یک جلسه تدریس الزاماً نباید از یک روش تدریس استفاده شود بلکه باید از شیوه‌های متعددی برای تدریس موضوع مورد نظر استفاده شود. بنابراین معلم باید بر روش‌ها و شیوه‌های گوناگون تدریس مسلط باشد و با توجه به وضعیت و مقتضیات کلاس درس از روش‌های روش‌های خاصی استفاده کند. «نظام‌های آموزشی تلاش می‌کنند تا با بهره‌گیری از تکنولوژی آموزشی، محیط یادگیری مطلوب‌تری برای یادگیرندگان فراهم آورند. در این راستا، بهره‌گیری از رسانه‌های آموزشی متنوع همواره مورد توجه بوده است. هر یک از رسانه‌های آموزشی، امکانات بالقوه‌ای را در اختیار معلم قرار می‌دهد و فیلم‌های آموزشی با داشتن عناصر مهمی چون تصویر، صدا و حرکت می‌توانند، فرایند آموزشی را تسهیل کنند» (انصاری، ۱۳۸۶: ۳۴).

۷- ذکر نکات اساسی برای ایجاد کلاس فعال

برای اینکه کلاسی فعال و پویا در فرایند تدریس داشته باشیم رعایت نکات زیر، ضروری به نظر می‌رسد: ۱. کلاس را با یک مسئله یا بحث آغاز کنیم: برای اینکه دانشجویان در دقایق اولیه جذب درس شوند استاد می‌تواند قطعه شعری یا متن کوتاهی از نثر ادبی یا طنز را سر کلاس بخواند. ۲. برای ترغیب دانشجویان به تفکر و تعمق از سکوت استفاده کنیم: لازمه تفکر جدی، سکوت و تعمق است. دانشجویان برای ربط دادن اطلاعات، مفاهیم و روش‌های ارائه شده در کلاس به اندوخته‌های قبلی خود به زمان نیاز دارند. بهترین زمان برای ایجاد سکوت، هنگام پرسش است. ۳. فضای کلاس طوری آماده شود که موجب کنش متقابل گردد: می‌توانی نحوه‌ی نشستن را طوری تنظیم کرد که دانشجویان به‌طور به‌طور دایره یا نیم دایره نشسته و همدیگر را ببینند. این کار فرصت بیشتری برای تبادل افکار ایجاد می‌کند و امکان رشد و تقویت و عملی شدن تفکر انتقادی را فراهم می‌آورد. ۴. در صورت امکان تمام وقت را به تفکر انتقادی اختصاص می‌دهیم: این امر باعث می‌شود می‌شود که دانشجویان وقت کافی برای تفکر داشته باشند. (شریفان، ۱۳۸۶: ۴-۶).

اساتید برای اطمینان از اینکه دانشجویان متون ادبی ارائه شده را درک و فهم نمودند می‌توانند از سنجش مستمر در کلاس درس استفاده نمایند. برای این کار استاد و دانشجو با همکاری هم ملاک‌هایی جهت عملکرد مورد قبول در زمینه‌ی سنجش یادگیری و درک متون ادبی را تهیه نمایند. به این منظور استاد دو متن ادبی که قبلاً تهیه کرده است، در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد و از آنان می‌خواهد از طریق مقایسه، ویژگی‌ها و نقاط قوت و ضعف این دو متن را بیان کنند. در نهایت استاد فهرستی از ملاک‌هایی را که دانشجویان می‌توانند از آن‌ها برای مقایسه دو متن ادبی استفاده کنند، فراهم می‌آورد. و دانشجویان با استفاده از آن ملاک‌ها، درباره‌ی دوباره‌ی مقایسه دو متن صورت گرفته توسط خود به قضاوت می‌پردازند و نظرات خودشان را با سایر هم‌کلاسی‌هایشان تطبیق داده و ایرادات خود را بازبینی نمایند.

ارائه یک روش تدریس پیشنهادی جهت درک متون ادبی معاصر

این روش تدریس شامل ۸ مرحله است که پیشنهاد می‌گردد جهت درک و فهم متون ادبی به ترتیب در کلاس درس اجرا شود.

معرفی نویسنده متن: تعریف مختصری از زندگی نویسنده و رابطه آن با متن
ارائه موضوع متن: با خواندن درست متن و ادای تلفظ درست کلمات متن
خواندن فردی توسط برخی از دانشجویان: این مرحله می‌تواند با خواندن قسمتی از متن توسط هر دانشجو صورت پذیرد
به طوری که اشتباهات به‌طوریه طور مستقیم و سریع توسط استاد تصحیح گردد؛ تا اینکه خطا در ذهن دانشجویان باقی نماند؛ و تا زمانی که متن را درک کنند و خواندن آنها بهبود یابد، قرائت‌ها باید تکرار شوند.

غنی سازی واگان زبانی فراگیران: این مرحله از طریق چندین بازخوانی اولیه که توسط برخی دانشجویان انجام می‌شود، توسط استاد محقق می‌گردد تا برخی از واژگان و ساختارهای دشواری را که دانشجویان از درک آنها عاجز هستند را توضیح دهد؛ چراکه مهارت دانشجویان در تجزیه و تحلیل زبانی نقش مهمی در کشف معنای پنهان و نهفته متون ادبی دارد.

کشف داده های متن: داده ها در معنای عمومی، عناصر اساسی هستند که زمینه آغاز فعالیت خاصی را از نظر نظر فکری نشان می‌دهند. در مطالعه ادبی، مقصود از داده ها این است که متن دارای معانی و ایده هایی از احساسات و عواطف است. و این احساسات می‌تواند عبارات واقعی و مجازی و یا روش هایی که نویسنده به‌عنوان عنوان ابزاری برای اقناع و تأثیرگذاری متن استفاده می‌کند. و به‌طوریه طور کلی ابزار مورد استفاده در متن توسط نویسنده، جهت انتقال افکار و احساسات خود به دیگران بکار برده می‌شوند.

بحث در مورد داده های متن: بحث مهمترین مرحله مطالعه ادبی است زیرا در این مرحله، فراگیر در موقعیتی قرار می‌گیرد که از دستاوردهای خود برای تسلط و درک متون ادبی استفاده می‌کند. این امر به فراگیران این امکان را می‌دهد که پیشنهادات خود را در خصوص کلمات و معانی نهفته در متن بیان کنند.

تعیین ساختار متن: و آن تعیین سبک هر متن ادبی است. استاد در شناسایی سبک غالب بر متن و کشف ویژگی‌های ویژگی‌های آن و سپس آموزش آن به صورت شفاهی و کتبی به دانشجویان کمک می‌کند.

بررسی سازگاری و هماهنگی موجود در پاراگراف های متن: متن محصولی است که از نظر نظر افکار، منسجم و از لحاظ مفاهیم، سازگار و هماهنگ است و مجموعه ای خودسرانه از کلمات نیست. از آنجا که ممکن است ما یک گروه فشرده ای از جملات را بیابیم اما متن مناسبی را تشکیل نمی‌دهند؛ و برای تحقق این امر باید پیوندهایی بین این جملات وجود داشته باشد.

هماهنگی یک متن فقط با پیوند و ارتباط موجود بین پاراگراف های آن حاصل می‌شود. وقتی بین بخش های مختلف متن سازگاری و ارتباط نداشته باشد، این نشان دهنده عدم تسلط نویسنده آن در شکل گیری متن است. بنابراین، استاد باید دانشجویان خود را با عناصر سازگاری و پیوند بین بخش های مختلف متون آشنا سازد تا آنها را از ابزارهای تشکیل دهنده انسجام متون باخبر سازد.

جمع بندی کلام در ارزیابی متن: در پایان مطالعه متن، استاد بر خلاصه کردن ویژگی‌های ویژگی‌های فنی و فکری متن با تأکید بر ابزارها و ویژگی‌های ویژگی‌های زبانی که نویسنده برای بیان افکار خود از آنها استفاده نموده است، به جمع بندی نهایی با کمک دانشجویان می‌پردازد. در وهله اول دید زیبایی شناختی نویسنده باید مورد هدف باشد.

برای درک هر چه بهتر متون ادبی، پیشنهاد می‌گردد اساتید با کمک دانشجویان این مراحل را قبل از پرداختن به فعالیت‌های فرعی مانند دستور زبان، بلاغت، و نقد ادبی دنبال کنند؛ این مراحل فقط با فعال شدن درس استاد از طریق طراحی سؤالات مرتبط با متن مورد نظر محقق می‌گردند تا فراگیر بتواند مفاد متن را در ذهن خود کشف، درک و تثبیت نماید. برای توضیح عملی این روش تدریس پیشنهادی به‌عنوان نمونه، شعری از زهیر بن سلمی را انتخاب می‌کنیم و این مراحل را با طرح سؤالاتی پیاده‌سازی می‌نمائیم. یادآوری می‌گردد این قصیده صرفاً فقط به‌عنوان نمونه انتخاب شده است و این مراحل می‌تواند قابل تعمیم به سایر متون ادبی باشد.

«یمینا لنعم السیدان وجدتما	علی کل حال من سحیل ومبرم
تدارکتما عبسا وذبیان بعدما	تفانوا ودقوا بینهم عطر منشم
وقد قلتما : لن ندرک السلم واسعا	بمال ومعروف من القول نسلم
فأصبحتما منها علی خیر موطن	بعیدین فیها من عقوق ومأثم
عظیمین فی علیا معهد هدیتما	ومن یستبح کنزا من المجد یعظم
ألا أبلغ الأحلاف عنی رسالہ	وذبیان هل أقسمتم کل مقسم
فلا تکتمن الله مافی نفوسکم	لیخفی ومهما یکتُم الله یعلم
یؤخر فیوضع فی کتاب فیدخر	لیوم الحساب أو یعجل فینقم
وما الحرب إلا ما علمتم وذقتم	وما هو عنها بالحديث المرجم
متی تبعثوها تبعثوها ذمیمہ	وتضری إذا ضربتموها فتضرم
فتعركکم عرک الریحی بئفاله	وتلقح کشافا ثم تنتج فتنتم
فتنتج لکم غلمان أشام کلهم	کأحمر عاد ثم ترضع فتفطم»

(الروزنی، ۲۰۰۲: ۶۶-۷۰)

الف- شناخت نویسنده متن: این مرحله با ارائه توضیحات مختصری درباره شاعر این قصیده یعنی زهیر بن سلمی محقق می‌گردد.

ب - غنی‌سازی واژگان زبانی: این مرحله با توضیح کلمات دشوار این شعر میسر می‌گردد.

ج - شناسایی داده‌های متن: برای شناسایی داده‌های متن می‌توان سؤالات زیر را به‌عنوان نمونه مطرح کرد:

دو شخصیتی که شاعر از آنها صحبت می‌کند چه کسانی هستند؟

معنی دو کلمه «سحیل و مبرم» چیست؟

بین قبایل ذبیان و عبس چه اتفاقی افتاد؟

«لنعم السیدان» نشانگر چیست و چه چیزی را در روح شاعر آشکار می‌سازد؟

د - بحث درباره‌ی درباره‌ی داده‌های متن :

کلمه «یمینا» به چه معناست؟ صاحب «یمین» کیست؟ و سوگند او چه دلالتی دارد؟

معنی «تفانوا» چیست؟ تأثیر این معنا بر مبارزان چیست؟

منظور شاعر از «دقوا بینهم عطر منشم» چه بوده و اهمیت اجتماعی آن چیست؟

ه - تعیین ساختار متن:

در بیت ششم چرا شاعر سخنان خود را به قبیله «ذبیان» اختصاص داده است؟

کلمه «فلا تکتمن» به چه معناست؟

دلالت فکری افعال (علمتم، ذقتم، الحدیث المرحم) چیست؟

شاعر در صحبت هایش درباره جنگ به چه چیزهایی تکیه کرده است؟ آیا به موارد ذهنی یا به عاطفه و یا به احساسات؟

چه سبکی در این متن حاکم است؟

و - بررسی سازگاری و هماهنگی موجود در ساختار پاراگراف های متن:

شکل مورفولوژیکی مشترک بین عبارت «لنعم السیدان» و عبارت «تدارکتما» چیست؟

تأثیر شکل مورفولوژیکی در معنای دو بیت چیست؟

به متن مراجعه کنید و پیوندهایی را که شاعر در ساختار متن خود بکار برده است، مشخص کنید؟

تأثیر پیوندها و ارتباط بین بخش های مختلف شعر بر ایده های بیان شده توسط شاعر چیست؟

ی - ارزیابی خلاصه وار متن:

این شاعر قصیده ای دارد که به واسطه آن شهرت یافته است؛ این قصیده چیست؟ راوی آن کیست؟

مهمترین ایده هایی که شاعر در این متن به آنها پرداخته است کدامند؟

بعد انسانی شاعر از طریق این متن در چه چیزی نمایان شده است؟

شاعر در بیان قصیده خود از چه نوع عباراتی استفاده کرده است؟

بحث و نتیجه گیری

- اکثر اساتید همچنان با همان دید سنتی به تدریس متون ادبی معاصر نگاه می کنند و چه بسا ممکن است اساتید در شرح تفصیلی متون ادبی بدون توجه به دادن اطلاعات پیش زمینه و ارائه پرسش و پاسخ های مناسب، به تدریس متون ادبی می پردازند.

- در مورد تحلیل زیباشناسی متون ادبی، چه بسا بسیاری از اساتید تصور می کنند با بیان نکات بلاغی و همچنین قواعد صرفی و نحوی، تمام نکات زیباشناسی متون ادبی معاصر را بیان می کنند.

- تجربه نشان می دهد اساتید رشته زبان و ادبیات عربی به میزان کم از روش تدریس مناسب و نوین برای درک و فهم متون ادبی استفاده می کنند. از آنجایی که از آنجایی که انتخاب روش تدریس در فرایند تدریس از اهمیت ویژه ای برخوردار است، ضروری است که اساتید متون ادبی توجه بیشتری به انتخاب آن داشته باشند. و مشاهده می شود که اساتید غالباً از روش سخنرانی برای تدریس متون ادبی استفاده می کنند که در مقایسه با سایر راهبردها، روشی سنتی محسوب می شود، اما از راهبردهای همچون بحث گروهی، بارش مغزی، حل مسئله و یادگیری مشارکتی که راهبردهای جدیدی هستند به ندرت به ندرت استفاده می کنند.

-عدم توجه به ارزشیابی مستمر مهارت درک متون ادبی معاصر در کلاس درس باعث شده است که اساتید از میزان یادگیری و درک دانشجویان تا حدودی بی خبر باشند. این نکته را باید یادآور شویم که ارزشیابی فقط مربوط به امتحانات پایان ترم نیست بلکه ارزشیابی می‌تواند با طرح سؤال در حین تدریس یا بعد از اتمام درس به صورت شفاهی صورت گیرد تا میزان یادگیری دانشجویان برای استاد روشن گردد.

منابع

- السید، احمد، محمود (۱۹۸۰). الموجز فی طرق تدريس اللغة العربية. ط ۱، بیروت: دارالعودة.
- بصيص، حاتم حسین (۲۰۱۱). تنمية مهارات القراءة والكتابة: استراتيجيات متعددة للتدريس والتقويم. دمشق: منشورات الهيئة العامة السورية للكتاب.
- جعلی، ابراهيم، طه (۱۹۸۶). فصول فی تدريس الأدب و البلاغة و النقد. مكة المكرمة: مكتبة الطالب الجامعی.
- حمودة، عبدالعزيز (۲۰۰۱). المرايا المقعرة: نحو نظرية نقدية عربية. الكويت: المجلس الوطني للثقافة والفنون والآداب.
- شحاته، حسن (۱۹۹۱). أدب الطفل العربي، دراسات وبحوث. القاهرة: الدار المصرية اللبنانية.
- ركابی، جودت (۱۹۸۶). طرق تدريس اللغة العربية. ج ۲، دمشق: دار الفكر.
- زیتون، كمال عبدالحمید (۲۰۰۳). التدريس نماذجه ومهاراته. القاهرة: عالم الكتب.
- زیتون، محمود عایش (۱۹۹۶). أساليب تدريس العلوم. عمان: دار الشروق.
- الزوزنی، ابن عبدالله الحسین بن أحمد (۲۰۰۲). شرح المعلقة السبع، ط ۳، بیروت: دار الكتب العلمية.
- صفوی، امان الله (۱۳۸۲). روشها، فنون والگوهای تدريس. تهران: سمت.
- ضبع، محمد (۲۰۰۶). المناهج التعليمية صناعتها و تقويمها. ط ۱ القاهرة: مكتبة الأنجلو المصرية.
- عبدالرحمن، حسام (۲۰۰۴). مذكرة فی طرق تدريس اللغة العربية، مذكرة مقرر لطلبة السنة الخامسة فی المحمدية. روسية.
- عاشور، قاسم و حوامدة. (۲۰۰۹). فنون اللغة العربية و أساليب تدريسها بين النظرية و التطبيق. إربد: عالم الكتب الحديث للنشر و التوزيع.
- فلاح، عبدالحمید (۱۹۹۶). اساليب تدريس اللغة العربية. (لا. م): منشورات جامعة القدس المفتوحة.
- سبحی، عبدالحی أحمد و محمد ابن عبدالله قسایمة (۲۰۱۰). طرائق التدريس العامة وتقويمها. السعودية: خوارزم العلمية.
- سحرتی، مصطفى عبداللطيف (۱۹۶۲). النقد الأدبی من خلال تجاربی. القاهرة.
- قدری لطفی، محمد. (۱۹۷۰). التأخر فی القراءة. القاهرة: مكتبة مصر.
- مدكور، علی أحمد (۱۹۹۷). تدريس فنون اللغة العربية. القاهرة: دار الفكرة العربي.
- معین، محمد (۱۳۸۱). فرهنگ معین. ج ۲، تهران: انتشارات أدنا.

مقالات

- انصاری، سکیه (۱۳۸۶). ویژگی های تدريس موفق تکنولوژی آموزشی. ماهنامه رشد فناوری آموزشی. دوره ۲۳، صص ۲۸-۳۴.
- بصيص، حاتم حسین (۲۰۱۱). تنمية مهارات القراءة والكتابة: استراتيجيات متعددة للتدريس والتقويم. دمشق: منشورات الهيئة العامة السورية للكتاب.
- جعلی، ابراهيم، طه (۱۹۸۶). فصول فی تدريس الأدب و البلاغة و النقد. مكة المكرمة: مكتبة الطالب الجامعی.

- جونی، خمیس (۲۰۰۵). استراتیجیات الإستنتاج و الإستدلال فی القراءة و فهم النصوص. مجله جامعة الملك سعود. العدد ۱۸، صص ۷۳-۹۷.
- حمودة، عبدالعزيز (۲۰۰۱). المرایا المقعرة: نحو نظرية نقدية عربية. المجلس الوطني للثقافة والفنون والآداب. شحاته، حسن (۱۹۹۱). أدب الطفل العربي، دراسات وبحوث. القاهرة: الدار المصرية اللبنانية.
- رکابی، جودت (۱۹۸۶). طرق تدريس اللغة العربية. ج ۲، دمشق: دار الفكر.
- ربيعی، محمود، داود، سلمان (۲۰۱۵). تطبيق الصيغ الحديثة في التعليم المفتوح وسيلة ناجحة للنهوض بالتعليم. السدير، شماره ۱۰، صص ۱۹۱-۲۰۷.
- زیتون، کمال عبدالحمید (۲۰۰۳). التدريس نماذجه ومهاراته. القاهرة: عالم الكتب.
- زیتون، محمود عایش (۱۹۹۶). أساليب تدريس العلوم. عمان: دار الشروق.
- الزوزنی، ابن عبدالله الحسین بن أحمد (۲۰۰۲). شرح المعلقات السبع، ط ۳، بیروت: دار الكتب العلمية.
- سبحی، عبدالحی أحمد و محمد ابن عبدالله قسایمة (۲۰۱۰). طرائق التدريس العامة وتقويمها. السعودية: خوارزم العلمية.
- سحرتی، مصطفی عبداللطیف (۱۹۶۲). النقد الأدبی من خلال تجاربی. القاهرة.
- شریفان، احمد (۱۳۸۶). سنجش مستمر، رشد تکنولوژی آموزشی. دفتر انتشارات و فناوری آموزشی، مجلات رشد. دوره ۲۳، صص ۴-۶.
- شکیبا، ابوالقاسم و اسد زاده، حسن (۱۳۹۲). بررسی تأثیر انسجام متن در سطح خرد و کلان بر بهبود درک مطلب. پژوهش ونگارش کتب دانشگاهی، دوره ۱۷، شماره ۳۰، صص ۵۰-۶۶.
- صفوی، امان الله (۱۳۸۲). روشها، فنون والگوهای تدریس. تهران: سمت.
- ضبع، محمد (۲۰۰۶). المناهج التعليمية صناعتها و تقویمها. ط ۱ القاهرة: مكتبة الأنجلو المصرية.
- عبدالرحمن، حسام (۲۰۰۴). مذكرة فی طرق تدريس اللغة العربية، مذكرة مقرر لطلبة السنة الخامسة فی المحمدية. روسیه.
- عاشور، قاسم و حوامدة. (۲۰۰۹). فنون اللغة العربية و أساليب تدريسها بین النظرية و التطبيق. إربد: عالم الكتب الحديث للنشر و التوزيع.
- فلاح، عبدالحمید (۱۹۹۶). اساليب تدريس اللغة العربية. (لا. م): منشورات جامعة القدس المفتوحة.
- فکری، مسعود (۱۳۹۲). آسیب شناسی کتاب های دانشگاهی در زمینه آموزش مهارت‌های زبان عربی. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، دوره ی دوره ۱۷، شماره ی ۲۸، صص ۱۶-۳۵.
- قدری لطفی، محمد. (۱۹۷۰). التأخر فی القراءة. القاهرة: مكتبة مصر.
- کلانتری، رضا و سعیدی، مهناز (۱۳۸۸). تأثیر روش تدریس تکلیف محور بر درک مطلب زبان آموزان. مجله علوم تربیتی، ش ۲، صص ۱۷۵-۱۸۷.
- مدکور، علی أحمد (۱۹۹۷). تدريس فنون اللغة العربية. القاهرة: دار الفكر العربي.
- محسن، شکری عزالدین و مکی، فرحان، کریم ابراهیمی (۲۰۱۳). أثر إستراتيجية العصف الذهني فی تدريس مادة البلاغة والتطبيق. مجله مرکز دراسات الكوفة، شماره ۲۹، صص ۱۸۲-۲۰۸.

معبر، سمیر بن یحیی (۲۰۰۶). الاستماع و التحدث و القراءة و الكتابة: مرتکزات أساسیة لعلوم اللغة العربیة. علوم اللغة، دورة ۷، شماره ۲، صص ۴۹-۱۰۸.

References

معین، محمد (۱۳۸۱). فرهنگ معین. ج ۲، تهران: انتشارات ادنا.

Abdul Rahman, H (۲۰۰۴). A note on the teaching methods of the Arabic language, a prescribed note for students of the ۵th Sunnah in Muhammadiyah. Russia.]in Persian[

Ahmad, S, M (۱۹۸۰). A summary of Arabic language teaching methods. First edition, Beirut: Dar al-Ouda.]in Persian[

Al-Zuzni, I, A, H, I, A (۲۰۰۲). Sharh al-Maalqat al-Saba, third edition, Beirut: Dar al-Kitab al-Alamiya.]in Persian[

Ansari, S (۱۳۸۶). "Characteristics of successful teaching of educational technology", volume ۲۳, pp. ۲۸-۳۴.]in Persian[

Ashur, Q. and Hawamda. (۲۰۰۹). Arabic language techniques and teaching methods between theory and application, Irbid: Alem al-Kutub al-Hadith for publication and distribution.]in Persian[

Basis, H, H (۲۰۱۱). Development of reading and writing skills: multiple strategies for teaching and calendaring, Damascus: Manifestos of the Syrian General Authority for Books.]in Persian[

Dhaba, M (۲۰۰۶). Educational curricula of industries and calendars, Volume ۱, Cairo: Al-Angelo Library, Egypt.]in Persian[

Fallah, A, H (۱۹۹۶). Arabic language teaching styles. (La.M): Charters of Al-Quds Open Society.]in Persian[

Fekri, M (۲۰۱۲). "Pathology of academic books in the field of teaching Arabic language skills", research and writing of academic books, volume ۱۷, number ۲۸, pp. ۱۶-۳۵.]in Persian[

Hamouda, A, A (۲۰۰۱). "Al-Maraya al-Muqaara: Syntax of Arabic monetary theory", Kuwait: Majlis al-Watiq For Culture and Arts.]in Persian[

jali, I, T (۱۹۸۶). Chapters in teaching literature, rhetoric and criticism. Makkah al-Mukarmah: Al-Talib Al-Jami'i School.]in Persian[

Joyini, Kh (۲۰۰۵). Inference and reasoning strategies in reading and understanding texts. King Saud University Magazine. Issue ۱۸, pp. ۷۳-۹۷.]in Persian[

Kalantari, R. and Saidi, M. (۱۳۸۸). "The effect of task-oriented teaching method on the understanding of the subject language learners", Journal of Educational Sciences, Vol. ۲, No. ۶, pp. ۱۷۵-۱۸۷.]in Persian[

Madkur, A, A (۱۹۹۷). Teaching the techniques of Arabic language, Cairo: Dar Al-Ilafa Al-Arabi.]in Persian[

Mobar, S, b, Y (۲۰۰۶). "Listening, speaking, reading and writing: the basic foundations of Arabic language sciences", Linguistics, Volume ۷, Number ۲, pp. ۱۰۸-۴۹.]in Persian[

Mohsen, S, E. and Mekki, F, K, E (۲۰۱۳). "Effect of brainstorming strategy in teaching Al-Balagha and application", Al-Kufah Studies Center magazine, No. ۲۹, pp. ۱۸۲-۲۰۸.]in Persian[

Moin, M (۲۰۱۱). Farhang Moin, Vol. ۲, Tehran: Edna Publications.]in Persian[

Qadi Lotfi, M. (۱۹۷۰). El-Hahir fi al-Qa'an, Cairo: Misr Library.]in Persian[

Rabiei, M, D, S (۲۰۱۵). "The application of modern methods in open-ended teaching as a successful means of advancing education", Al-Sadir, No. ۱۰, pp. ۱۹۱-۲۰۷.]in Persian[

Rekabi, J (۱۹۸۶). The methods of teaching Arabic language, Vol. ۲, Damascus: Dar al-Fakr.]in Persian[

Sabhi, A. H, A and Muhammad I A, A, Q (۲۰۱۰). General teaching methods and calendars, Al-Saudia: Khwarazm al-Elamiya.]in Persian[

Safavi, A, A (۱۳۸۲). Teaching methods, techniques and models, Tehran: Semit.]in Persian[

Sahrati, M, A, L (۱۹۶۲). My literary criticism during experiences. Cairo.]in Persian[

Shakiba, A. and Asadzadeh, H (۲۰۱۲). "Investigation of the effect of text coherence at the micro and macro level on improving the understanding of the material", Research and Writing Academic Books, Volume ۱۷, Number ۳۰, pp. ۵۰-۶۶.]in Persian[

Sharifan, A (۲۰۱۶). Continuous assessment, development of educational technology. Bureau of Publications and Educational Technology, Roshd Magazines. Volume ۲۳, pp. ۴-۶.]in Persian[

Shehate, H (۱۹۹۱). Arabic children's literature, studies and researches, Cairo Al-Dar al-Masriyyah al-Lebanese.]in Persian[

Zeitoun, K, A (۲۰۰۳). Teaching models and skills, Cairo: Alam Kitub.]in Persian[

Zeitoun, M, A (۱۹۹۶). Teaching methods of science, Amman: Dar al-Sharooq.]in Persian[